

ZAŁĄCZNIK 2.
AUTOREFERAT

I. Imię i nazwisko: Michał Rusinek

II. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

- magister filologii polskiej (z wyróżnieniem), z 25 czerwca 1996, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Jagielloński, tytuł rozprawy: *Deconstructio antiquitatis. O interpretacji alegorycznej w Dii gentium Macieja Kazimierza Sarbiewskiego*.

- doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, z 10 czerwca 2002, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Jagielloński, tytuł rozprawy: *Między klasyczną retoryką a ponowoczesną retorycznością*.

III. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu:

- od 1 października 2002 do 30 listopada 2003: asystent w wymiarze pełnego etatu w Instytucie Polonistyki UJ;

- od 1 grudnia 2003: adiunkt w Instytucie Polonistyki (obecnie: Wydziale Polonistyki) UJ.

IV. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

1) *Retoryka obrazu. Przyczynek do percepcyjnej teorii figury*, wyd. słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2012.

2) cykl artykułów poświęconych usytuowaniu retoryki we współczesnej refleksji literaturoznawczej:

a) *Retoryka wobec teorii literatury*, w: *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja*, t. I, wyd. Universitas, Kraków 2005, s. 79-86.

b) *Retoryka we współczesnej refleksji literaturoznawczej*, w: *Perspektywy polskiej retoryki*, red. B. Sobczak, H. Zgólkowa, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2007, s. 173-180.

c) *Retoryka a psychologia*, w: *Retoryka*, red. M. Barłowska, A. Budzyńska-Daca, P. Wilczek, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 227-240.

d) *Retoryka poza dobrem i złem, czyli o pożytkach z badania retoryczności i moralności*, w: *Retoryka i etyka*, red. B. Sobczak, H. Zgólkowa, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009, s. 71-77.

e) *Uświadamianie retoryki*, w: *Dydaktyka retoryki*, red. B. Sobczak, H. Zgólkowa, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2011, s. 9-15.

V. Działalność naukowa - omówienie

Moja praca magisterska, pod tytułem *Deconstructio antiquitatis. O interpretacji alegorycznej w Dii gentium Macieja Kazimierza Sarbiewskiego* (której centralny rozdział opublikowałem w 1997 roku w „Tekstach Drugich”), dotyczyła alegorii jako tropu kluczowego dla XVII i XVIII-wiecznej hermeneutyki. Była ona próbą opisu świadomości teoretycznej i metody badawczej autora *Dii gentium*, dokonaną we współczesnym języku teoretycznym wywodzącym się z linii poststrukturalistycznej. Teoretyczne ramy pracy wyznaczało przede wszystkim pojęcie alegorezy, jako sposobu przyswajania fabuł pochodzących z antycznego teaurusu przez odniesienie ich do wzorca, zwanego pretekstem, czyli do Biblii. Alegoreza spaja to, co rozproszone, odnajduje sens w nie-sensownym (pogańskim), ale też i wymyka się spod kontroli autora i zaczyna dekonstruować metodę, którą rządzi. Alegoria jawi się więc nie tylko jako retoryczna figura hermeneutyki, ale także - a nawet przede wszystkim - dekonstrukcji.

W pracy doktorskiej, pod tytułem *Między klasyczną retoryką a ponowoczesną retorycznością* (opublikowanej w 2003 roku jako *Między retoryką a retorycznością*), podjąłem szeroką próbę określenia ponowoczesnego statusu nie pojedynczej figury retorycznej, ale retoryki jako takiej, będącej dziś zarówno pewną dziedziną wiedzy, jak i pewną uniwersalną i nieredukowalną właściwością języka, zwaną częściej retorycznością. Retoryczność to także retoryka, ale o innym „stanie skupienia”: wyemancypowana spod władzy filozofii, antyfundamentalistyczna, epistemologicznie niepewna, ahistoryczna, nomadyczna, zarazem niesubstancjalna i światotwórcza – a więc bliżej jej do sofistów niż do Arystotelesa czy Platona. Nie jest ona systemem – nie daje się nawet sprowadzić do systemu tropologicznego, choć to tropy i figury stanowią jej siłę napędową – ale raczej pewnym „residuum nieokreśloności”, które wymyka się systemowi – dzięki czemu stała się jednym z najważniejszych pojęć poststrukturalistycznego nominalizmu i szeroko pojętej myśli postmodernistycznej. Zarazem jednak – wbrew potocznym sądom zarówno badaczy klasycznych, jak i postmodernistycznych – nie utraciła ona łączności z retoryką w klasycznym sensie, wyrosła na gruncie filozofii fundamentalistycznych. Relacji klasycznej retoryki i

ponowoczesnej retoryczności nie da się określić za pomocą opozycji; trzeba ją raczej widzieć – co proponuję w tej pracy – jako alegorię, rozumianą (za Paulem de Manem) jako relacja oparta na nieustannym wzajemnym podważaniu autorytetu drugiej strony. Na tę pracę otrzymałem grant promotorski z Komisji Badań Naukowych i pracowałem głównie w bibliotece Instytutu Badań Literackich PAN oraz w londyńskiej British Library (w latach 1999 i 2002).

Moje publikacje naukowe po otrzymaniu tytułu doktora dotyczyły w większości teoretycznych i praktycznych kwestii związanych z usytuowaniem retoryki w obrębie współczesnej humanistyki. Wziąłem udział w wielu konferencjach naukowych poświęconych bezpośrednio retoryce, a także innych (np. Zjazd Polonistów w 2004), na których poruszałem kwestie związane z miejscem i funkcją retoryki we współczesnej humanistyce. Opublikowałem także kilka przekładów artykułów naukowych na ten temat i tematy pokrewne (m.in. przetłumaczyłem i opublikowałem w „Twórczości” (2006) esej Paula de Mana *Literatura i język. Komentarz*, w którym polemizuje on z tezami prof. Henryka Markiewicza oraz nakłoniłem tego ostatniego, by napisał odpowiedź na tę polemikę). Brałem udział we trzech dotychczasowych konferencjach organizowanych przez Zakład Retoryki, Pragmalingwistyki i Dziennikarstwa przy Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu („Perspektywy polskiej retoryki”, 2005; „Retoryka i etyka”, 2007; „Dydaktyka retoryki”, 2009).

W 2003 roku zostałem poproszony o przygotowanie referatu na konferencję poświęconą semiotyczności. Postanowiłem zająć się w nim kwestią wizualizowalności schematów figur i tropów retorycznych, zaproponowałem własną koncepcję podziału tropów i figur, a dyskusja po moim referacie przekonała mnie, iż warto zająć się głębiej tą problematyką. Rozpocząłem wówczas badania nad retoryką obrazu oraz obrazowością retoryki, które doprowadziły do napisania i opublikowania (w 2012 roku) książki *Retoryka obrazu. Przyczynek do percepcyjnej teorii figury*. Praca ta stanowi próbę odczytania obrazu za pomocą narzędzi wypracowanych przez retorykę – rozumianą jako teorię dyskursu, skoncentrowaną wokół perswazji, topiki i figuratywności. Można też rozumieć ją na odwrót: jako próbę potraktowania struktur dyskursywnych tak, jakby to były struktury obrazowe. Mówi więc zarazem o obrazie – językiem literaturoznawstwa, jak i o słowie – językiem teorii sztuk plastycznych: nosi tytuł *Retoryka obrazu*, ale dotyczy także obrazowości retoryki. Jej pierwszy rozdział jest właściwie czysto interpretacyjny i mówi o dwóch z pozoru niewinnych figurach retorycznych – *distributio* i *enumeratio* – za którymi kryją się dwa przeciwne sposoby patrzenia na świat i porządkowania świata. W drugim rozdziale nakreślona zostaje historia

relacji między słowem i obrazem, relacji, w którą wpisuje się ta praca - dekonstruuując jej klasyczną postać. Trzeci rozdział zadaje pytania o perswazyjność obrazu - kategorię ściśle związaną ze słowem. W rozdziale czwartym zestawiam retoryczne pojęcie toposu z pojęciem ornamentu - znanym z teorii sztuki. Piąty rozdział wprowadza oryginalną *percepcyjną teorię figury* jako struktury odchylającej się nie tyle od normy, ile od przyzwyczajenia percepcyjnego. W szóstym rozdziale zestawiam pojęcie perspektywy Panofsky'ego z retoryką, rozumianą także jako swego rodzaju „formę symboliczną”. Siódmy rozdział proponuje podział figur retorycznych ze względu na przedstawialność ich modeli w przestrzeni euklidesowej i stanowi rozwinięcie wspomnianego referatu intersemiotycznego. W ostatnim, ósmym rozdziale - szukam odpowiedzi na kilka pytań ontologicznych dotyczących struktur perswazyjnych i figuratywnych u kognitywistów, neokantystów i fenomenologów.

VI. Działalność dydaktyczna

Na macierzystym uniwersytecie wygłosiłem kilka cykli wykładów monograficznych poświęconych retoryce w dyskursie literackim i nieliterackim. W 1999 roku na uniwersytetach w Gandawie i Leuven prowadziłem wykłady (po polsku i angielsku) poświęcone najnowszej prozie polskiej. Dwukrotnie wygłaszałem wykłady o współczesnej polskiej poezji („Polish poetry unknown in the USA”, 2002) i współczesnej polskiej prozie („Gombrowicz, Schulz and the contemporary Polish prose”, 2004) dla uczestników seminarium Summer School of Poetry w Krakowie. W 2011 wygłosiłem (także po angielsku) wykłady poświęcone przekładowi artystycznemu dla tłumaczy przy Komisji Europejskiej - w Luksemburgu i Brukseli, pod wspólnym tytułem „Lost and found in translation”. Prowadziłem kilkakrotnie seminaria licencjackie poświęcone retoryce w dyskursie literackim i pozaliterackim (byłem promotorem ponad 20 prac licencjackich), recenzowałem kilka prac magisterskich. Od 1996 roku prowadzę warsztaty retoryczne na Podyplomowym Studium Retoryki UJ, którym kierowałem w latach 2005-2007.

Napisałem dwa rozdziały do podręczników akademickich do retoryki: *Retoryka a psychologia* (w: *Retoryka*, red. M. Barłowska, A. Budzyńska-Daca, P. Wilczek, wyd. 2008) oraz „Dzięki Panu historii”. *Dekonstrukcja jako lektura retoryczna*, w: *Instrukcja obsługi tekstów. Metody retoryki. Podręcznik akademicki*, red. J. Wasilewski, A. Nita, wyd. 2011).

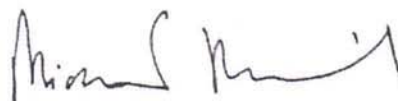
Jestem współautorem (z Anetą Załazińską) dwóch podręczników do retoryki dla szerszego odbiorcy: *Retoryka podręczna* (2005) i *Retoryka codzienna* (2010); za pierwszy z nich dostaliśmy nagrodę rektora UJ. W obu postanowiliśmy przedstawić zagadnienia retoryki

w sposób praktyczny, przede wszystkim dla słuchaczy kursów i studiów podyplomowych.

VII. Działalność popularyzatorska i inna.

Od 2005 roku jestem członkiem Komisji Żywego Słowa przy Radzie Języka Polskiego. W 2003 roku zostałem powołany na biegłego sądowego i jako specjalista od retoryki sporządzałem ekspertyzy w sprawie dotyczącej praw autorskich. W latach 2003-2012 udzieliłem dziennikom i tygodnikom opinii wielu wywiadów prasowych poświęconych językowi i retoryce, oraz napisałem kilka artykułów popularyzatorskich (w tym szeroko komentowany esej *Przekonać, uwieść, zwieść, zmanipulować* w „Gazecie Wyborczej” 27.04.2012). W roku 2006 napisałem scenariusz cyklu animowanych programów telewizyjnych poświęconych retoryce pt. „Retoryka poranna czyli poradnik nie tylko językowy”, emitowanych w TVP 1. Od czasu do czasu pisuję recenzje książek naukowych i literatury pięknej. Od 2008 roku prowadzę (z moją siostrą Joanną Rusinek, grafikiem) rubrykę z recenzjami książek dla dzieci w miesięczniku „Twoje Dziecko”. Jesienią 2012 roku ukaże się pierwszy na polskim rynku podręcznik do retoryki dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym (współautorstwo: Aneta Załazińska).

Kwestie związane ze słowem i językiem artystycznym rozumiem jednak nie tylko teoretycznie, ale i praktycznie - jako tłumacz (ponad czterdziestu) i autor (kilkunastu) książek dla dzieci i dorosłych.

dr Michał Rusinek